విజావహాత

చంద్రోదయ మవుతూ వున్నది. గోదవారన పున్నాగచెట్టు అకాలంలో పూలు పూసింది. మంచి వాసనలు వస్తున్నాయి. సూర్యం బజారు నుంచి ఇంటికివచ్చి "అమ్మా, వేణ్ణీళ్ళు వున్నవా?" అని అడిగాడు. ఆమె "లేవు" అన్నది. సూర్యం విసుక్కున్నాడు. ఈ విసుక్కోవటం అతడి కివాళ కొత్తగాదు. జ్ఞానం తెలిసిన రోజునుంచీ ఇలానే విసుక్కొంటున్నాడు. రోజుకు వందసార్లు చచ్చిపోతుంటాడు. ఇంట్లో యెవరికీ తనమీద అభిమానం లేదు. అప్పుల వాళ్ళందరూ యమ దూతలు అని అతడి భావన.

ఇవాళ జీవితంలో ఇరవై రెండో యేడు గడుస్తున్నప్పుడు కోరికలకు జీవసమాధులు కట్టి, అసంతృప్తిని అందలం యెక్కించి, ఆందోళన వూపిరిగా బ్రతుకుతున్న సూర్యం అలా విసుక్కోవటంలో బేసబబు యేముంది? బావిదగ్గర అలానే నాలుగు బొక్కెన్ల చన్నీళ్ళు మీద కుమ్మరించుకుని వచ్చాడు. ఇంట్లో వాళ్ళందరిపైనా చెప్పలేని కసిగా వుంది. అర్ధ్రమైన మనస్సు దేనికో అలమటించిపోతున్నది. వసారాలో తండ్రి దుప్పటి వొకటి వొంటినిండా కప్పుకుని కూచున్నాడు. అల్లంత దూరాన "కాళంగి మడుగుదరికి బోకురా కృష్ణా.... కాళంగిమడుగు దరికి...." అని పాడుకుంటున్న తల్లి, "ఈ వేళప్పుడు చన్నీళ్ళెందుకు పోసుకున్నావు నాయనా?" అన్నది పాట ఆపేసి. సూర్యం సమాధానం చెప్పలేదు. ఏ సమాధానం చెపితే వాళ్ళ మనస్సుకు బాగా కష్టం కలుగుతుందో అతడి ఆలోచనకు తోచలేదు. మాట్లాడకుండా వొకపక్క తడికెల గదిలోకి వెళ్ళి కూచున్నాడు. తాను చొక్కా తొడుక్కుని పైన స్వెట్టర్ తొడుక్కుంటుంటే తండ్రి మంచి చొక్కా తొడుక్కుని మూడేళ్ళ

కావస్తున్నదన్న విషయం కొ త్త విషయంలా మనసున స్ఫురించింది. అతడి మనసు యెందుకో ఆర్ద్రమైపోయింది.

బయట దూరాన పెళ్ళి మేళం వినిపించింది. సన్నాయిస్వరం అలలు అలలుగా తేలివస్తున్నది. పెళ్ళి ఊరేగింపు దూరం నుంచి దగ్గరగా వస్తున్నది. పెళ్ళి ఊరేగింపును చూడాలంటే సూర్యానికి కోపం. ఎందుకో అతడికి మనస్కరించదు. తలక్రింద దిండు పెట్టుకుని చాప మీద పడుకున్నాడు. పెళ్ళి మేళం తమ వీధిలోకే వచ్చిందన్న విషయం స్పష్టమైంది. తమ ఇంటిముందుకే వస్తున్నది. దానితోపాటు అవమానంలాంటి బాధ, ఉక్రోషం, తనమీద తనకు కసి, జాలి, యేమిటో యేమిటో. అతడనుకున్నట్లుగానే అయింది.

రాజేశ్వరి నెమ్మదిగా వీధిలోకి నడిచింది. సీతాలక్ష్మి పరుగెత్తింది. శారద వొక్కగంతున వెళ్ళి వాకిట్లో నిలుచుంది. యశోద మొఖమింత చేసుకుని వెళ్ళింది. రాధకూడా వెళ్ళింది.

సూర్యానికి యేడుపొచ్చింది.

వీళ్ళు ఐదుగురూ ఆడపిల్లలు. సూర్యంతో కలిసి ఆరుగురు సాంబయ్యగారికి పిల్ల లెంతమందికి సమాధానం.

రాజేశ్వరి వయస్సు ఇంట్లో వాళ్ళు యెప్పుడూ అనుకోరు. సూర్యంకన్న మూడేళ్లు పెద్ద. సీతాలక్ష్మికి పద్దెనిమిది. శారదకు పదహారు. అలానే యశోదకు పధ్నాలుగు, చిన్నపిల్ల రాధకు పన్నెండు.

రాజేశ్వరికి పెండ్లికాలేదు. కాదు, అని కొందరు. తక్కిన వాళ్ళకూ కాలేదు అని.

పెళ్ళి ఊరేగింపు అర్ధగంటదాకా ఆ వీధిలోనే వుంది.

వాళ్ళు ఐదుగురు ఆడపిల్లలూ అరుగులమీద నిల్చుని కొందరూ, కూచునికొందరూ.

సూర్యం కళ్ళలో నీళ్ళలో వాళ్ళమీద కోపం.

వాళ్ళు యెందుకు అలా వెళ్ళి నిలుచోవాలి? చప్పనచూసి ఎందుకు ఇంట్లోకి వచ్చెయ్యకూడదు?

ఐదుగురి మధ్యన తాను వొక్కడు యెందుకు పుట్టాడు?

పుట్టుట గిట్టుటకొరకే అంటారే - తాను యెందుకు గిట్టలేదు?

వీళ్ళకు పెళ్ళిళ్ళు యెలా అవుతాయి? వాళ్ల కళ్ళలోని ముత్యాల పల్లకీలు, వాళ్ళు అలా ఊరేగేతూవుండగా తాను యెప్పుడు చూస్తాడు, ఎలా చూస్తాడు?

అర్ధగంట గడిచినా వాళ్ళు ఇంట్లోకి రారేం! వాళ్ళ మధ్య అమ్మ వెళ్ళి నిలుచుంది. వీళ్ళు తెమిలిరారేం! అమ్మా, రాజూ, సీతాలూ, శారదా, యశోదా, రాధమ్మా, ఒక్కరూ రారు. ఈ సన్నాయి వాయిద్యం మనస్సును కలతపెడుతున్నది. ఆర్ద్రమైన మనస్సులో దుఃఖం చోటు చేసుకుంటున్నది.

పల్లకీలో కూచుని ఒకరికేసి ఒకరు చూసుకుంటున్న, అందమైన చిరునవ్వును పెదవులమీద అణచుకుంటున్న వధువూ, వరుడూ సూర్యం కళ్ళలో కనపడుతున్నారు. కళ్ళు మూసుకున్నా, అలా వాళ్ళు కన పడటం సూర్యానికి ఇష్టంలేదు. అలా వాళ్ళు నవ్వు మొహాలతో కనప డటం బొత్తిగా ఇష్టంలేదు.

పెళ్ళి ఊరేగింపు దూరానికి కదలిపోతున్నది.

ఇంకా వాళ్ళు వీధివాకిలినుండి కదలలేదు.

సూర్యం లేచి తడికల గదిలోంచి ఇవతలకు వచ్చాడు.

తండ్రి మధ్యాహ్నం గూట్లో పెట్టుకున్న చుట్టతీసి కాగితంచుట్టి మళ్ళీ వెలిగించుకుంటూ కనపడ్డాడు. సూర్యానికి మనస్సు కలచి నట్లైంది. ఆయన యెప్పుడూ ఇలా కాల్చి పారవేసే చుట్టలను జాగ్రత్త

చేసుకోవటం యెరుగడు. మూడు సంవత్సరాల క్రితంవరకూ ఉత్తరాది పొగాకు చుట్టలు చుట్టబడి ద్వారబంధం పైన బండమీద భద్రంగా వుండేవి. ఆ డబ్బా ఇప్పుడూ వుంది. దాంట్లో ముగ్గుపోసుకుంటున్నారు.

ఇవ్వాళ పొద్దున కోర్టుకు వెళ్ళేటప్పుడు తండ్రి తనకు సాయంకాలం వచ్చేటప్పుడు ఒక రెండణాల పొగాకు పట్టుకరమ్మని చెప్పటం సూర్యానికి గుర్తువచ్చింది. కాని, తాను తీసుకుని రాలేదు. తండ్రి అడగనైనా అడగలేదు. తెచ్చివుంటే ఇచ్చివుండడా అనుకుని వుంటాడు. మళ్ళీ తనని అడిగి, ప్రొద్దున తాను చెప్పానన్న విషయం జ్ఞాపకం చెయ్యటం కూడా ఇష్టంలేదు తండ్రికి. తనమీద యెంత దయ, ఎంత ప్రేమ?

సూర్యం గిరుక్కున వెనక్కు తిరిగాడు.

ప్రొద్దున్న తండ్రి తనను అడిగినప్పటి విషయం జ్ఞాపకానికి వచ్చింది.

పచ్చటి యెండలో జామచెట్టుకు పాదు చేస్తూ తండ్రి ఆవైపుకు తిరిగి కూచునివుంటే తాను చూశాడు. వీపుమీద చర్మం ముడుతలుపడిపోయింది. శుష్కించిన శరీరంపైన స్వేదబిందువులు ఆ ప్రొద్దుటి పూట యెండలో మెరిసిపోతున్నాయి. సూర్యానికి జాలి అయింది. "నువ్వెందుకు నాన్నా, ఆ పని చెయ్యటం?" అన్నాడు.

ఆయన యేమీ మాట్లాడలేదు.

సాయంకాలం వచ్చేటప్పుడు రెండు కాడలు పొగాకు పట్టుకరమ్మన్నాడు.

తాను మరచిపోయివచ్చాడు.

మరచిపోయేవాడు కాడు. కలపకొట్టు యజమాని నిష్ఠూరంగా మాట్లాడాడు.

"మూడేళ్ళయింది. ఎప్పుడు తీరుస్తారయ్యా? ఇక్కడ మాకేం గనుల్లేవు. వ్యాపారమంటే డబ్బు తిరగటం. మీరు ఇవ్వకపోతే మా చేతుల్లో యెట్లా వుంటుంది. మీ నాన్నకు తెలుసుగా కోర్టు వ్యవహారం. అక్కడే పుట్టి అక్కడే పెరిగె. వేలాలు వేయించటం కాదు ఇది. మీకు మర్యాద వుండాలి. మా మర్యాదా పోకూడదు."

సర్దిచెప్పి, కాళ్లా గడ్డాలు పట్టుకున్నంత పనిచేశాడు సూర్యం. అందువల్ల పొగాకుమరిచిపోయి వచ్చాడు.మూడేళ్ళక్రితం తండ్రి రిటైరై పెన్షన్ తీసుకున్నప్పుడు యీ చిన్న ఇల్లు యేర్పాటు చేసుకున్నారు. దాని తాలూకు కలప బాకీ ఇంకా తీర్చలేదు. వీలు చూసుకుని అప్పుడప్పుడు వాడు వచ్చి గొంతుమీద కూచుంటుంటాడు. నానా మాటలు అని పోతుంటాడు. ఇవాళ వీధిలో తారసపడ్డాడు సూర్యానికి. దిగులుగా ఇంటికి వచ్చాడు బరువుగా. బాధగా. పెళ్ళి ఊరేగింపు చాలా దూరానికి వెళ్ళిపోయింది.

చాలా దూరాన్నుంచి సన్నాయి వాయిద్యం ఇంపుగా వినవస్తున్నది.

ఐదుగు రాడపిల్లలూ పెళ్ళి కొడుకును గురించే మాట్లాడుకుంటున్నారు. రాధకి పెళ్ళికొడుకు బాగానే వున్నాట్ట. యశోదకి పెళ్ళికూతురేం బావులేదు.

'పల్లకీ యేమిటో మోటుగా-ఇప్పుడు చిన్నకారే ఫేషన్!' సీతాలక్ష్మి చెపుతోంది.

'మూడువేలు కట్నమిచ్చారటమ్మా. ఫదొందలు సొమ్ము కిచ్చారట!' రాజేశ్వరి అమ్మకు చెపుతున్నది.

సూర్యానికి తలకాయ బద్దలై పోతున్నది.

"పెళ్ళికూతురి మెళ్లో జాజిపూలనెక్లెస్ చూశావుటే అక్కయ్యా?" రాధ అడుగుతోంది.

"అచ్చం ఎదురింటి ప్లీడరుగారమ్మాయి మెళ్లోలాంటిదే!" యశోద చెపుతున్నది.

సూర్యం మనస్సులో చెప్పలేని దిగులైంది. తన మనస్సుకి నిశ్శబ్దం కావాలి. కాని, వాళ్ళు మాట్లాడుకుంటున్నారు- సొమ్ములు గురించి, పెళ్ళిళ్ళు గురించి. వాళ్ళకు తెలీవు అప్పులు. యమదూతలు. అవమానం. బాధలు. నిరాశ. దుఃఖం. వాళ్ళు అమాయకత్వం మూర్తీ వించినవాళ్ళు హృదయాల్లోని కోర్కెలను పోషిస్తున్నవాళ్ళు. జాగ్ర త్తగా కోర్కెలను పెంచుకుంటున్నవాళ్ళు. వాళ్ళ అమాయకత్వం చూస్తుంటే తనకు దుఃఖం, వాళ్ళను తలచుకుంటే తనకు జాలి, వాళ్ళ భవిష్యత్తును తలచుకుంటే చీకటి.

భగవంతుడు మనుష్యులను యెందుకిలా సృష్టించాడు. ఎందు కింత దుఃఖాన్ని సృష్టించాడు. ఎందుకీ అప్పులను సృష్టించాడు. మగ వాళ్లూ, ఆడవాళ్లూ, పెళ్ళిళ్లూ, పిల్లలూ. ఏం చెయ్యాలి. ఎలా బ్రతకాలి. ఎక్కడ శాంతి. ఎందుకిన్ని కోర్కెలు?

అమ్మవచ్చింది. "నాయనా, అన్నానికిలే-"

"వాళ్ళందరినీ తిని లెమ్మనమ్మా! నేను తరువాత వస్తాను" అన్నాడు సూర్యం.

"వాళ్ళీవరకే అన్నాలు తిన్నారు రా -"

వసారాలో తండ్రి దగ్గుతున్నాడు. దీపపు వెలుతురులో తల్లివేపు చూశాడు సూర్యం. ఏభైయేళ్ళ జీవితం యెన్నో అనుభవాలను చెరిగి పోని ముద్రలుగా చేసే వుంచింది ఆమె మీద. పదిమందిని కన్నది.

ఎంతమందో పుట్టటం చూసింది. ఎన్ని చావులో చూసింది. పిల్లలకు జ్వరాలు. ఇంటాయనకు జ్వరం. జబ్బులు. ఇటా, అటా అన్న గడియలు. మ్రొక్కుబడులు. వ్రతాలు. ఉద్యాపనలు. పిల్లలకు ప్రొద్దస్తమానం చాకిరీ. తెల్లవారా, ప్రొద్దుగూకా. వంటా వార్పూ, కంచాలు కడగటం. మధ్య మధ్య రేషనింగులు. ఊదొత్తులు వెలిగించి దేవుడి పటానికి గుచ్చిన యీ చేతులు, మల్లెపూలు దండలు గుచ్చిన యీ చేతులు, భర్తకాళ్ళు పిసికి, పిల్లలకు అన్నం నోట్లోపెట్టిన యీ చేతులు జొన్నల్లో పోటేసి, తొక్కుతొడిపాయి రేషనింగు రోజుల్లో. బాగా గుర్తు సూర్యానికి. తల్లివేపు చూడలేకపోయినాడు.

రాత్రి నిద్ర పట్టలేదు సూర్యానికి.

నిజానికి తనకు తండ్రిమీదా, తల్లిమీదా కోపం యెందుకు? విసుగు యెందుకు? తన అక్కలూ చెల్లెళ్లూ బంగారు తల్లులు. వాళ్ళ మీద తనకు కోపమెందుకు? విసుగెందుకు?

తనని స్కూలు ఫైనల్‌తోనే చదువు మాన్పించారనా?

తనకు ఇంటా బయటా శాంతి లేకపోయెనే అనా?

తనని తీసుకవెళ్ళి కోర్టు గుమాస్తాగా పద్దెనిమిదేళ్ళకే చేర్పించారనా?

అవును. తన తండ్రి కోర్టు అమీనా. ఐదుగురు ఆడపిల్లల తండ్రి. పిత్రార్జితమైన ఆస్తిపాస్తులు యేమీ లేనివాడు.

ఎలా బ్రతకాలి మరి. అందుకని తాను రిటైర్ కాకముందే పలుకుబడిని వినియోగించి స్కూలు ఫైనల్‌తో చదువు మాన్పించి, కోర్టులో గుమాస్తాగా చేర్పించాడు. కోర్టులో పై సంపాదన కూడా వుంటుందని తనకు చెప్పాడు. నలుగురికీ చెప్పాడు. అంతకంటే ఆయన యేం చేస్తాడు?

2

రఘు కేవలం తనకోసం, తనను వెతుక్కుంటూ ఆఫీసుకు వస్తాడని యేనాడూ కలలో కూడా అనుకోలేదు సూర్యం. సూర్యానికి చెప్పలేనంత ఆశ్చర్యం కలిగింది. ఆ ఆశ్చర్యంలోంచి తేరుకునేప్పటికి అతడికి పది నిముషాలు పట్టింది. రఘు చిన్ననాటి స్నేహితుడు. థర్డ్ ఫారం నుంచీ స్కూలు ఫైనల్‌దాకా కలసి చదువుకున్నారు. ఒకే క్లాసులో ఒకే డివిజనులో ఒకే బెంచీలో పక్కపక్కనే కూచునేవారు. ఆ నాలుగేళ్లూ విడదీయరాని బంధంతో పెనవైచుకపోయినారు. రఘు క్లాసులోవున్న వాళ్ళందరిలోనూ ధనవంతుని పిల్లవాడైనా, తెలివికల వాడైనా వీళ్ళమధ్య స్నేహానికి యే అడ్డంకూ లేకపోయింది. వీళ్ళిం ట్లోనో వాళ్ళింట్లోనో ప్రొద్దస్తమానం చదువుకుంటూనో, ఆడుకుంటూనో కాలం గడిపేవాళ్ళు. అలాంటి రఘు స్కూల్‌ఫైనల్‌లో టోటల్ ఫష్టున వచ్చాడు. పైన వాళ్ళు డబ్బుకలవాళ్ళు. రఘు పైచదువులకని కాలేజికి వెళ్ళిపోయాడు. సూర్యం అవాళ నుంచే రఘుయెడలవున్న మమకారాన్ని కొంత కొంత వదుల్చుకున్నాడు. రెండుమూడేళ్ళు గడిచేసరికి ఆ స్నేహం వొక స్మృతిగా మాత్రమే మిగిలిపోయింది. రఘు ఇప్పుడు డాక్టర్‌కోర్సు చదువుతున్నాడని సూర్యానికి తెలుసు.

అలాటి రఘు యీ ఊరు వచ్చి తనని జ్ఞాపకం పెట్టుకుని, తనని గురించి తెలుసుకుని, తనను చూసిపోదామని ఆఫీసుకు వచ్చాడు! ఆ తలంపు కలగ్గానే సూర్యానికి శరీరం గగుర్పొడిచింది. చిన్ననాటి ఆ తీయని రోజులన్నీ కళ్ళ ముందు కదిలినట్లుగా అనిపించింది. సూర్యం తేరుకుని మామూలుగా మాట్లాడలేకనేపోయినాడు.

రఘు మాత్రం "ఏరా సూర్యం!" అని అతి సహజంగా పలక రించాడు.

మధ్యాహ్నం సెలవు తీసుకుని సూర్యం రఘు వెంట బయటకు వచ్చేశాడు.

సూర్యానికి యెన్నో అడగాలని వుంది. ఎన్నో తెలుసుకోవాలని వుంది. కాని, ఒక్కటీ అడగలేకపోతున్నాడు. అడిగిన వాటికి సమాధానాలు చెప్పలేకపోతున్నాడు. రఘుతో మాట్లాడుతుంటే సూర్యానికి స్నేహితుడితో మాట్లాడుతున్నట్లుగా లేదు. ఏమిటో పరాయి వాడితో మాట్లాడుతున్నట్లుగా వుంది.

సాయంకాలం కాఫీ తాగి అలా ఊరి బయటకు వెళ్ళారు. అవన్నీ వాళ్ళకు చిరపరిచిత స్థలాలే. అక్కడ ఆడపిల్లల హైస్కూలు వున్నది. ఆ వేపుకు చిన్నతనంలో వాళ్ళు యెన్నోసార్లు వచ్చారు. ఆ రోడ్డున రెండువేపులా వున్న చింత చెట్లమీద చింతకాయలు, చిగురు యెన్నోమార్లు కోసుకున్నారు.

అప్పుడే స్కూలు విడిచిపెట్టినట్లుంది.

అల్లంతా దూరాన చిన్నచెల్లెళ్ళిద్దరూ వస్తున్నారు స్కూలునుంచి.

వాళ్ళను పలకరించటం సూర్యానికి బొత్తిగా ఇష్టం లేదు.

పక్కన రఘు కూడా వున్నాడు. నిజానికి వాళ్ళు హాయిగా, అమాయకంగా, చలాకీగానే వున్నా - వాళ్ళేదో దిగులుగా, దీనంగా, లేమితో బాధపడుతున్నవాళ్ళకుమల్లే కన్పించారు సూర్యానికి.

కాని, వాళ్ళు తప్పుకుని పోలేదు.

యశోద యెదురుగా నిలుచుని "పదిహేనో తారీక్కల్లా జీతం కట్టకపోతే పేరు కొట్టేస్తారుట అన్నయ్యా!" అని చెప్పింది. "ఇప్పటికే తొమ్మిదణాల ఫైను పడిందన్నయ్యా!" అన్నది రాధ. సూర్యానికి తల కొట్టేసినంత అవమానమైంది. మనసు ఆర్ద్రమైపోయింది. వాళ్ళకేం తెలుసు. వాళ్ళు చిన్నపిల్లలు. ఇవాళనుంచే వాళ్ళకు యీ బాధలూ, యీ బరువులూ యెలా అర్థమవుతవి? అసలు యెందుకు అర్థం కావాలి?

"సరేనులే" అన్నాడు వీలైనంతగా విసుగును గొంతులోనే నొక్కిపెట్టుకుంటూ.

"ఒక రెండణాలుంటే ఇవ్వన్నయ్యా, చామంతిపూలు తీసుక పోతాము" అన్నది రాధ.

సూర్యం జేబులోంచి తీసి ఇస్తే వాళ్ళు వెళ్ళిపోయారు.

తన జేబులో సమయానికి ఆమాత్రం వుండటం ఇవాళ సూర్యానికి చాలా సంతోషం కలగజేసింది. ఎన్నిరోజులో నెలలో ఆమాత్రంకూడా తన జేబులో చిల్లర డబ్బులు లేకుండా గడచిపోతుంటవి. తనకా విషయం లెక్కలోనిది కాదు.

వెళ్ళి ఊరికి దూరంగా కూచున్నారు.

వాతావరణమంతా హాయిగా వున్నది. పడమట దిక్కున అస్త మించబోతున్న సూర్యబింబమూ, ఎఱ్ఱటి మబ్బులు, దూరాన పంట చేలూ వాళ్ళు కూచున్న చోటునుంచి మనోజ్ఞంగా కనపడుతున్నాయి.

ఉన్నట్లుండి రఘు హటాత్తుగా "మీ అక్కయ్య పెళ్ళి అయిందా సూర్యం?" అని అడిగాడు. సూర్యానికి ఆ ప్రశ్న చాలా అసహజంగా వున్నట్లనిపించింది.

"లేదు" అని చెప్పాడు.

రఘుకి ఆ సమాధానం చాలా అసంతృప్తి కలిగించింది.

తాను ఆ ప్రశ్న వేసినప్పుడు కుటుంబ పరిస్థితులను విడమరచి చెపుతాడు సూర్యం అని ఊహించాడు.

సూర్యానికి మాత్రం రఘు ఆ ప్రశ్న వెయ్యటం అంతగా మనస్కరించలేదు.

రఘు ఇంక సూటిగా విషయంలోకి దిగిపోయాడు.

"నువ్వు యేమీ అనుకోకుండా వుంటే నేనొక విషయం చెపుదా మనే ఇంతదూరం వచ్చాను సూర్యం!" అన్నాడు రఘు.

"ఇటువంటి విషయం నేను నీకేగాక, ఇక యెవరికీ కూడా చెప్పకూడదనుకో. అయినా చెప్పవలసి వస్తున్నది. తప్పటం లేదు. కేవలం స్వార్థమే ననుకో. నిన్నా విషయం అడగటానికి నాకెంతో సిగ్గుగా వుంది. చాలా కష్టంగానూ వుంది. ఏమంటావు? చెప్ప మంటావా?" అన్నాడు.

సూర్యానికి యీ ఉపోద్ఘాతమంతా దేనికో బొత్తిగా అర్థం కాకుండా వుంది. పైన రఘు ఇన్నాళ్ళ తరువాత కనపడి తనకేదో రహస్యం చెపుతానంటున్నాడు. రఘు చెప్పేది యేమైవుంటుందో అని అతడి మనస్సు ఔత్సుక్యం చెందింది.

"ఏమిటో చెప్పు" అన్నాడు సూర్యం.

రఘు చాలాసేపు తటాపటాయించాడు. ముఖం పక్కకు తిప్పు కున్నాడు పదిక్షణాల కాలం.

తరవాత అడిగాడు: "నీకు గాని ఇప్పట్లో పెండ్లి చేసుకునే ఉద్దేశ్యం వున్నదా?"

సూర్యం పూర్తిగా హతాశుడై పోయినాడు. రఘు ఇంకా తనను యేమిటేమిటి అడుగుతాడో అని వూహిస్తున్నాడు. అతి మామూలు చచ్చు ప్రశ్న అడిగాడు రఘు. ఇదివరలో యీ ప్రశ్న చాలామంది తనను అడిగారు. తాను వాళ్ళకు సమాధానం చెప్పలేదు. ఇవాళ రఘుకు మాత్రం యేమని సమాధానం చెపుతాడు? పెండ్లి చేసుకోవాలని తన కున్నమాట వాస్తవమే. అయితే పెండ్లంటే తనకు ఒక రకంగా భయం. పెండ్లి చేసుకున్నందువల్ల సుఖం వుండవచ్చునుగాక. దాంతో పాటే బరువులూ, బాధలూ, దుఃఖంకూడా అనుభవించవలసి వుంటుంది. తనలాటి మధ్య తరగతి కుటుంబీకుడు వివాహం ద్వారా జీవితంలో

శాంతిని అభిలషించటానికి వీలుండదు. కేవలం సృష్టి రహస్యంలో నిబిడీకృతమై వున్న ప్రకృతికి సంబంధించిన సుఖాన్నేదో పొంద వచ్చును. సంతానం కలుగుతుంది. సంపాదన పెరగదు. చింతా, చికాకూ. యెదుర్కోవాలి. వివాహం చేసుకోవటం అంటే వొక ప్రవాహంలో దూకడంలాంటిది. అవతల వడ్డున బంగారం ముద్దలుముద్దలుగా పడివుందనుకుందాము. ఈ ప్రవాహం దాటగలిగితేనేగదా, ఆ కనకాన్ని పొందగలిగేది? ఈ ప్రవాహాన్ని చాలామంది దాటలేరు. ఈ ప్రయత్నంలో సర్వశక్తులూ వృధా అవుతవి. ఆ ప్రవాహ మార్గాన యెటో కొట్టుకుని పోవలసివుంటుంది. అవతలవొడ్డున కుప్పగూరలుగా పడి వున్న కనకాన్ని సుఖ మనుకుందాము. వివాహమంటే ప్రవాహ మనుకుందాము. మనుషులందరూ దూకుతారు. ఒకరో ఇద్దరో ఆ వొడ్డుకు చేరుతారు. వాళ్లూ చేతికందిన దాన్ని తీసుకోవలసి వుంటుందేకాని, మొత్తాన్ని యెవ్వరూ పొందలేరు.

"నేను యెందు కడుగుతున్నానా యీ ప్రశ్న అని ఆలోచిస్తున్నావులావుంది. నీ సమాధానం నాకేమైనా ప్రయోజనకారిగా వుంటుందేమోనని ఆశ. అందుకే అడుగుతున్నాను" అన్నాడు రఘు.

"ఏమో, యీ ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పాలని నాకు లేదు" అన్నాడు సూర్యం.

"అలా అంటే నేను చేసేది యేమీలేదు సూర్యం. నేను చెప్పే విషయం నీకు చాలా బాధకలిగిస్తుందని నాకూతెలుసు. అయితే, ఇందులో నీ ఇష్టానికి, నీ ఆలోచనకు వ్యతిరేకంగా యెప్పుడూ యేదీ జరుగదు. నువ్వు సంపూర్ణంగా ఇష్టపడితేనే, నువ్వు అన్ని విషయాలూ ఆలోచించుకుంటేనే నీ అంగీకారాన్ని తెలియజేయవచ్చును. నేను ఓ కథ చెపుతాను—విను. పూర్తి చేసేసరికి చాలావఱకు నీకే అర్థమవుతుంది" అన్నాడు రఘు.

నాకు ఇద్దరు మేనమామలున్నారు. ఒకరు నీకూ తెలుసు. మేము యీ ఊళ్లోవున్న నాలుగేళ్ళలో ఆయన రెండు మూడుసార్లు వచ్చాడు. నువ్వు యెప్పుడైనా చూసికూడా వుంటావు. ఒకసారి ఆయనతో మనం సినిమాకు కూడా పోయినట్లు గుర్తు. ఆయన పేరు చక్రధరరావు. ఆయన ఇప్పుడు పోలీస్ సూపరింటెండెంటుగా వుంటున్నారు. ఆయనకు ఒక్కతే కూతురు. ఒక్కడే కొడుకు. ఉద్యోగ రీత్యానే కాకుండా అసలు వాళ్ళు చాలా ఆస్తి కలవాళ్ళు. మా రెండో మామయ్య కాలేజీలో లెక్చరర్‌గా వుంటున్నాడు. ఆయనకు ఆరుగురు పిల్లలున్నారు. పెద్దపిల్ల బి.యస్‌సి. చదువుతున్నది. నాలానే యం.బి. చదవాలని ఆ పిల్ల కుతూహలం. అయితే సీటు రాలేదు. పైన వాళ్ళనాన్న నేను భరించలేనమ్మా అని కూడా అన్నాట్ట. తక్కిన పిల్లలు కూడా కాలేజీలోనూ, స్కూల్లోను చదువుకుంటున్నారు. మా చిన్నమామయ్య పెద్ద మామయ్యంత చెప్పుకోదగిన స్థితిలో లేడు.

అయితే అసలు సంగతి చెపుతున్నాను. చిన్న మామయ్య పెద్ద కూతురుని చేసుకోవాలని వుంది నాకు. అదే ఆ బి.యస్‌సి. చదివే పిల్లని. అయితే, పెద్ద మామయ్య కూతురూ ఇంటర్ చదువుతోంది. ఆయన కొడుకు ఆనర్స్ చదువుతున్నాడు. అసలు విషయం చెపుతున్నాను. పెద్దమామయ్య కూతురు పేరు సరోజ. సరోజకు చిన్నతనాన, అంటే నాలుగైదేళ్ళప్పుడు స్ఫోటకంపోసింది. ఒక కన్ను పువ్వుపూసి పోయింది. ముఖాన యే నాలుగైదు మచ్చలో వున్నాయి. చూడు, చేతులకో కాళ్ళకో దేనికైనా ఆరువేళ్ళు వుంటే వాళ్లు అదృష్టవంతులవుతారంటారు. దానికలానే వున్నాయి వో చేతికి. అయితే, దాని అదృష్టం ఇలా వుంది. ఆ వైకల్యం తప్పితే పిల్ల చందనపు బొమ్మలా వుంటుంది. నాకు దాన్ని చూస్తే యేడుపొస్తుంది. భగవంతుడెవడైనా వున్నాడనుకుంటే వాడిమీద పరమ అసహ్యం కలుగుతుంది. కళ్ళూ కాళ్లూ సరిగ్గా వున్న యెంతమందో ఆ పిల్ల కాలిగోరికి కూడా సరిపోరు.

అటువంటిది దాన్ని చూసి, దాని విషయం తలచుకుని, అంత కరకు గుండె గల పోలీస్ సూపరింటెండెంటు గారూ వలవలా ఏడుస్తారు. "నీక్కాదే కన్నులేంది నాకు. భగవంతుడు నాకు రెండు కళ్లూ ఇచ్చాడు. ఏం లాభం, ఒక కన్ను పని చెయ్యకుండా చేశాడు" అంటాడాయన ఆ అమ్మాయిని తలచుకొని.

నిజానికా యిద్దరే ఆయన సంతానం. అందులో ఆ పిల్ల అలా. వాళ్ళకు యే విషయంలోనూ కొదవలేదు. గుణం విషయం ఆ పిల్లను చెప్పి యెవ్వరినైనా చెప్పాలి. ఎంతో అణకువ కలది. పోషణకు తక్కువ లేదు. కాబట్టి, ఆ అమ్మాయి బాగానే వుంటుంది. గాగుల్స్ పెట్టుకుని కాలేజీకి వెళుతుంటే, ఆ పిల్లకు ఒక కన్ను లేదని యెవరూ అనుకోరు. దేవకన్య అనే అనుకుంటారు. అందుకని ఆ అమ్మాయి యెప్పుడూ గాగుల్స్ పెట్టుకునే ఉంటుంది. మామయ్య అంటాడు. నన్ను చేసుకోమంటాడు. "నీకు అన్ని విషయాలూ తెలుసు. నేను యెలా పెంచుకున్నానో తెలుసు. నాకు యెంత ప్రాణమో తెలుసు. నువ్వు దాన్ని సరిగ్గా చూడకపోయినా నాకు బాధలేదు. ఎందుకంటే, నీకు నేను పూర్తిగా తెలుసును కాబట్టి" అంటాడు మామయ్య. "నిజం చెపుతున్నాను సూర్యం, ఒట్టేసి చెపుతున్నాను. బహుశా నీ మనసున నువు నిజమని నే చెప్పేదాన్ని విశ్వసించకపోవచ్చును. అయినా విను.

ఆ పిల్లకు కన్ను లేదని, అంగవైకల్యం వుందనీ కాదు నేను చేసుకోకపోవటం. మరోలా అర్థం చేసుకోవద్దు. నాకు సరోజ అంటే యెంతో అభిమానం, ఎంతో ఇష్టం. అయితే, చిన్న మామయ్య కూతురిని నేను వదులుకోలేను. నే నిలా నీ దగ్గరకు వచ్చి అడగకూడదనుకో. నాకు బుద్ధి లేదనీ, జ్ఞానం లేదనీ నువ్వు అనుకున్నా సరే - నిన్ను మా సరోజను చేసుకోమంటున్నాను. నా విషయం వేరు. మామయ్య నా చేతులు పట్టుకుని కన్నీళ్ళు పెట్టుకున్నాడు. నేను నిలవలేక

పోయినాను. ఆయన పాతికవేలరూపాయలు ఇస్తాడు. తరువాత ఆస్తి చెరి సగం వ్రాస్తా నన్నాడు. డబ్బుతో మనుషులనీ, మనసులనీ కొనుక్కోటం అనుకోకు. ఎటుపోయి యెటువచ్చినా, తండ్రి హృదయం కనుక ఆ అమ్మాయి పేరిట తన సగం ఆస్తి వ్రాసిస్తే, ఆ అమ్మాయి భర్త వైపునుండి కృత్రిమమైన ఆదరమైనా లభిస్తుంది కదా అని ఆయన ఆశ.

నువ్వేమని ఆలోచిస్తుంటావో నాకు తెలుసు. ఇన్ని చెప్పేవాడవు నువ్వే ఎందుకు చేసుకోకూడదు? అని అనుకుంటావు. కాని, నేను చెప్పాను చూడు. మరి "నాకోసం యెందుకు వచ్చాడా!" అని నువ్వు అనుకోవచ్చు. నువు నాకు బాగా తెలుసుగనుక. ఇందులో నిన్ను మోసగిస్తున్నది యేమీ లేదనుకుంటే ఆలోచించు. ఇదిగో, ఫుటో పట్టు కొచ్చాను చూడు. ఇందులో నా స్వార్థం యేమైనా వుంటుందని అనుమాన పడవద్దు. అలా నువు అనుకుంటే తల పగలగొట్టుకోవటం కన్నా నేనేమీ చెయ్యలేను."

సూర్యానికి రఘు చెప్పినదంతా వినేసరికి తల తిరిగిపోయింది. చెప్పలేని అవమానానికి తాను గురియైనట్లుగా బాధపడ్డాడు. అతడి చేతిలోని ఆ ఫుటోని చూసేందుకు కూడా సాహసించ లేకపోయాడు సూర్యం. రఘు తాను చెప్పవలసినదంతా చెప్పటం పూర్తి అయినట్లు, లోపల దాచుకున్న యెంతో బరువును వదుల్చుకున్నట్లు వొక్కమాటా మాట్లాడలేకపోయినాడు.

ఊళ్లోకి వచ్చిందాకా ఒక్కరూ ఒక్క మాటా మాట్లాడలేదు. అప్పటికి చీకటిపడిపోయింది. ఆ ఫుటో చేతిలోకి తీసుకుని జేబులో దాచు కున్నాడు సూర్యం.

"పది పదిహేను రోజుల్లో అన్ని విషయాలూ ఆలోచించుకుని ఉత్తరం వ్రాయి సూర్యం!" అన్నాడు రఘు.

అవాళ రఘుని వుండిపొమన్నాడు సూర్యం.

స్టేషన్లో రైలు కదులుతుండగా "మరోలా అనుకోకు సూర్యం! తప్పక ఉత్తరం వ్రాయి. నన్ను క్షమించు" అంటుంటే రఘు కళ్ళలో నీళ్లు తిరిగాయి.

ఆ రఘు కళ్ళలో తమ చిన్ననాటి చెలిమి కన్పించింది సూర్యానికి.

స్టేషన్ ఆవరణ దాటి రోడ్డు మీద కొచ్చిన తర్వాత తన కళ్లూ చెమ్మగిల్లటం స్పష్టంగా తెలిసింది సూర్యానికి.

3

వారం రోజులు వరసగా నిద్రలేదు సూర్యానికి. ఎప్పుడైనా కన్ను మూతపడితే సన్నాయి వాయిద్యం, ముత్యాల పల్లకీలు, తలంబ్రాలు, కర్పూరపు దండలు. ఏమిటో ఆలాపన. ఐదు పాలకీలు వరుసన, అందులో ఐదుగురూ బంగారు తల్లులు. వాళ్ళు దేవకన్యల్లా వున్నారు. వాళ్ళ నవ్వు వెన్నెల కాసినట్లు వుంది. వాళ్ళు నవ్వుతుంటే ఆ కళ్యాణపు బొట్లలో ఐదుగురూ లక్ష్మి అమ్మవార్లలా వున్నారు. ఆః చదవండయ్యా మంత్రాలు.వాయించండయ్యా మేళాలు. "మాంగల్య తంతునానీన, మమజీవన హేతునా...." ఎక్కడ చూసిన తలంబ్రాలు. పట్టుచీరలు. పువ్వులు. నవ్వులు.

చప్పున లేచి కూచునేవాడు. చీకటి. కన్ను పొడుచుకున్నా కాన రాని చీకటి.

అవతలగదిలో ఐదుగురు ఆడపిల్లలు నిద్రపోతున్నారు.

పాపం? ఎంత దైన్యమో!

ఏమేమి కలలు కంటున్నారో?

వసారాలో ముసలాయన దగ్గుతున్నాడు.
ముసలామె మంచినీళ్ళిస్తున్న చప్పుడు.

మళ్ళీ ఇంతలో ఆలాపన. ముసలాయన మంచి ప్రేము కుర్చీలో కూర్చుని వున్నాడు. ద్వారాల నిండా రంగురంగుల తెరలు, గోడలకు అందమైన పుటోలు. ముసలాయన దర్జాగా చుట్ట కాల్చుకుంటున్నాడు. ముసలామె ఫెళఫెళలాడే పట్టుచీర కట్టుకుని ఇంట్లో హడావిడిగా తిరుగుతోంది.

కల కరిగిపోయింది.

మళ్ళీ భయంకరమైన స్వప్నం. ఏమిటో తియ్యనైన బాధ. ఎవరివో అందమైన, మృదువైన రెండు చేతులు తన మెడ చుట్టు కున్నాయి. పరవశత్వం కలుగుతున్నది. ఆ ముఖాన్ని ముద్దు పెట్టుకొని, వేళ్ళతో సున్నితంగా స్పృశిస్తున్నాడు. అమ్మో, వొక కన్ను లేదు. ఆ చేతులు దూరంగా తీసివేశాడు.ఆ ముఖాన్ని దూరంగా నెట్టివేశాడు.

మెఘకువ. పూర్తి మెఘకువ. నిజంగా అందమే కావాలా? ఈ సృష్టి యెక్కడనుంచి యెక్కడకు పోతున్నది? ఈ ఆకర్షణకు అర్థమేమిటి? ఎన్ని యుగాలు ఇలా గడచిపోయాయి! ఎన్ని యుగాలు గడవనున్నాయి? చరిత్ర ఏమని రుజువు చేసింది? తత్త్వం యేమని చెపుతున్నది? మిగిలేది యేమీలేదు, మిగిలేదీ యేమీలేదు అనేనా?

ఎంతమంది రాజులు. ఎన్నెన్ని రాజ్యాలు. ఎందరెందరు అందమైన ఆడవాళ్ళు. ఎంత అవినీతి? ఎన్ని హత్యలు? కామం. క్రోధం. ఒక నీరో, ఒక అలెగ్జాండరు, ఒక టైబీరియస్, ఒక సీజరు, ఒక చెంఘిజ్ ఖాన్, ఒక గజనీ మహమ్మదు....ఇంకా ఇంకా, ఎందరో యెందరో? అందమైన ఆడదానికోసం యెన్ని యుద్ధాలు? ఫలాని రాజుగారి పడకగదిలో రాణీగారితో ఒక వీరుడు. ఒక సామాన్యుడు. కత్తి యుద్ధాలు. విషప్రయోగం. ఫలాని రాజుగారు చెరచిన ఆడవాళ్ళు. ప్రాణాలు తీసిన ఆడవాళ్ళు. విప్లవం. ద్రోహం, ఘోరం. కామం. ఏమిటీ సృష్టి? ఎన్నెన్ని యుగాలుగా ఇన్నిన్ని దారుణాలు. ఎక్కడైనా తృప్తిదొరికేనా, అందమైన భార్యతో సుఖంవున్నదా? తృప్తివున్నదా? సుఖం అంటే యేమిటి? అందమంటే యెలాంటిది. ఎట్లా వుంటుంది? ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రావు. ఈ అసంతృప్తికి విరుగుడు లేదు. ఈ జీవితానికి సుఖం వుండదు. శాంతి వుండదు.

ఉన్నదానితో సరిపెట్టుకోకూడదు అంటారు. మళ్ళీ, ఉన్నదానితోనే తృప్తిపడమంటారు. ఏమిటో వున్నదంటారు. ఏమీ లేదంటారు.

ఏం చెయ్యాలి తాను. ఇప్పుడేం చెయ్యాలి - ఏమీ తోచటంలేదు.

సూర్యం వారంరోజుల్లోనే సగమైపోయాడు. ఏమిటో దుఃఖంగా వుంటుంది మనస్సుకు యెల్లప్పుడూ. నిజానికి తను మనిషి. అతి మామూలు మనిషి. మామూలు మనిషికి మామూలు సుఖం కావాలంటే డబ్బు వుండాలి.డబ్బు లేకపోతే యీ ప్రపంచంలో యే పనీ జరగదు. అందరికీ లోకువే.

కలపకొట్టు యజమాని కోర్టుకు యీడుస్తానంటాడు.

ఇంకో పెద్దమనిషి ఇల్లు వేలం వేయిస్తానంటాడు.

ఇంకోడు ఇంకోటి అంటాడు. తలావొకటి అంటారు.

డబ్బు ఉంటే యెవ్వరూ యేమీ అనరు.

డబ్బు వుంటే ఆడ పిల్లలకు పెళ్ళిళ్ళు అవుతవి. పుట్టబోయే పిల్లలకు చదువులూ వస్తవి.

ఇంతకూ అదృష్టం యెలా వుంటే అలా జరుగుతుంది. పోనీ, తాను వొక మంచి పిల్లనే పెళ్ళి చేసుకుంటాడు. కర్మం చాలకపోతే ఆ అమ్మాయికి తర్వాత వైకల్యం రాకూడదూ?

సూర్యం ఇలా ఆలోచించాడు. మనిషిలోని బలహీనతలు ఇలా ఆలోచింపచేస్తవి. ఎక్కడి కక్కడ సరిపెట్టుకునే మనస్తత్వం ఇలా ఆలోచింపచేస్తుంది. స్వార్థం ఇలా ఆలోచింప చేస్తుంది. వ్యామోహం, దైన్యం, దారిద్ర్యం ఇలా ఆలోచింప చేస్తాయి.

సూర్యం ఇదివరలో అనుకునేవాడు- ఎవరైనా పెళ్ళి చేసుకుంటావా అని అడిగినప్పుడు కాని, పిల్లనిస్తామని వచ్చినప్పుడు కాని, 'పెళ్ళి చేసుకుంటాను. పెళ్ళి చేసుకుంటే యేమి వొరుగుతుంది? ఈ ఐదుగురు ఆడపిల్లలకు తోడు ఇంకోపిల్ల వస్తుంది. అప్పుడు ఆరుగురు ఆడపిల్లలవుతారు.'

ఇప్పుడు అలాకాదు.

ఇప్పుడు వచ్చేపిల్ల డబ్బు తెస్తుంది. దిగులు పోగొడుతుంది.

ఏం? ఒక్క కన్ను లేకపోతే,

సూర్యం ఇంట్లో చెప్పినప్పుడు తల్లి యేడ్చింది. తండ్రి మాట్లాడలేదు. పిల్లలు ముఖాలు మాడ్చుకున్నారు.

సూర్యం లెక్కపెట్టలేదు. రోజులు గడిచినకొద్దీ అతడికి చిత్తశాంతి కరవైపోతున్నది. ఏమీ తోచటంలేదు. ఏమిటేమిటో ఆలోచనలు. ఇంట్లో ఒక్క క్షణంకూడా వుండలేకపోతున్నాడు. ఆఫీసులో పనిచేసుకోలేకపోతున్నాడు.

రఘుకి ఒక రోజున ఉత్తరం వ్రాశాడు.

ఆ ఉత్తరం పోష్టు చేసిన తర్వాత అతడి బరువు తీసివేసినట్లైంది.

4

రాజేశ్వరికి పెండ్లయింది. ఐదువేలు కట్నమిచ్చారు. అన్ని లాంఛనాలూ జరిపించారు. సంబంధం చక్రధరరావుగారే కుదిర్చారు. దగ్గరుండి చేయించారు.

"నువ్వు యీ ఉద్యోగం మానేసి చదువుకోదలచుకుంటే చదువుకో నాయనా!" అన్నారు మామగారు.

"నాకు పెద్ద ఇష్టమంటూ యేమేలేదు. మీ యిష్టమండీ!" అన్నాడు సూర్యం.

ఆయన నవ్వి పూరుకున్నారు. తర్వాత "అమ్మాయి నడుగు" అన్నారు.

సూర్యం అడిగాడు.

"మీకేం పాతికేళ్లొచ్చినవా, ముప్ఫయేళ్ళు వచ్చినవా? చదువుకోండి" అన్నది సరోజ.

చదువుకుందామనే అనుకున్నాడు సూర్యం.

రాజేశ్వరి భర్తయేదో పండగకు వచ్చాడు. రాజేశ్వరి ఇంకా అత్తగారింటికి పోలేదు. ఇల్లంతా యెంతో కళకళలాడుతూ వుంది. సంతోషం తాండవిస్తూవుంది.

సరోజకూడా ఇంకా అత్తవారింటికి రాలేదు. సూర్యం కూడా రేపోమాపో అత్తవారి ఇంటికి వెళదామనుకుంటున్నాడు. సాయంకాల

మైంది. లైట్లు వెలిగాయి. సూర్యం బజారునుంచి వచ్చాడు పూలూ, పండ్లూ తీసుకుని. బయట గదిలో బావగారూ, రాజేశ్వరీ యేదో మాటాడుకుంటున్నారు. తనపేరు వచ్చింది. అక్కడనుంచి కదలలేక పోయాడు సూర్యం. బావగారు అంటున్నారు-

"మీ తమ్ముడికి యెంత డబ్బుపైన మమకారమవుతే మటుకు, ఆ పిల్లనెలా చేసుకున్నాడు? పోనీలే బాగా కొట్టేశాడు."

రాజేశ్వరి అంటున్నది;

"అవును. నాకూ అదే అర్థంకాకుండా వుంది. ఎంత డబ్బు ఆశ అయితే మటుకు. ఆ కన్నులేని, ఆ మచ్చలతో, అసహ్యంగా, ఆపిల్లను.... అని లోకులంతా అనుకుంటున్నారు. అయినా వాడికేమిటనిపించిందో...."

"అయినా, పాతికివేలు...."

"అంతా అలానే అనుకుంటున్నారు."

అప్పుడే చంద్రోదయమవుతున్నది.

కాని సూర్యానికి మాత్రం బయటా, లోపలా, అంతా, చీకటి.

(జయంతి - 1960)